
ВЗГЛЯД В ПРОШЛОЕ LOOK TO THE PAST ЎТМИШГА НАЗАР

Комилов Ойбек Камилович,
Андижон давлат университети Фуқаролик жамияти назарияси
кафедраси профессори в.б, тарих фанлари доктори

**ЎЗБЕКИСТОНДА СУГОРИШ ИНШООТЛАРИНИНГ
БАРПО ЭТИЛИШИ ТАРИХИДАН (XX асрнинг 50-80-йиллари мисолида)**

<http://dx.doi.org/10.26739/2181-9599-2019-2-2>

АННОТАЦИЯ

Мақолада XX асрнинг 50-80-йилларида Ўзбекистонда марказнинг пахтачиликни янада ривожлантиришга доир олиб борган чора-тадбирлари, ана шу мақсадларда йирик сугориш каналлари ва насос станцияларининг барпо этилиши оқибатида республикада пахта яккахоқимлиги сиёсатининг кучайиб борганлиги архив манбалари ва тарихшунослик материаллари асосида таҳлил қилинган.

Калит сўзлар: ирригация, сугориш канали, насос станцияси, дюкер, коллектор, дренаж, совет хукумати, марказ, пахта яккахоқимлиги.

Комилов Ойбек Камилович,
доктор исторических наук, и.о.профессор
Андижанский государственный университет

**ИЗ ИСТОРИИ СТРОИТЕЛЬСТВА ИРРИГАЦИОННЫХ КОНСТРУКЦИЙ В
УЗБЕКИСТАНЕ (На примере 50-80-х годов XX века)**

АННОТАЦИЯ

В статье на основе архивных источников и историографического материала проанализирована политика центра по дальнейшему укреплению монокультуры хлопка в Узбекистане, что подтверждается в предпринимаемых мерах по строительству крупных оросительных каналов и насосных станции в республике в 50-80-х гг. XX века.

Ключевые слова: ирригация, оросительный канал, насосная станция, дюкер, коллектор, дренаж, советское правительство, центр, хлопковая монокультура.

Komilov Oybek,
Professor Andijan State University
Doctor of Historical Sciences

**FROM THE HISTORY OF THE BUILDING IRRIGATION CONSTRUCTIONS IN
UZBEKISTAN (As an example 50-80 years of XX century)**

№ 2/2019

In the article it is analyzed the policy of the centre of the further strengthening mono cultural clap in Uzbekistan that in undertaken measures on building of large irrigation canals and pumping stations in republic on the bases of archival sources and a historiographical materials in 50-80 XX century.

Key words: irrigation, irrigation canal, pumping station, siphon, collector, drainage, Soviet government, centre, cotton monopoly.

Ўзбекистон мустақилликка эришганидан сўнг мамлакатимиз тарихини холисона ва илмий тарзда тадқиқ этиш масаласига алоҳида эътибор қаратилиб, ўтмиш тарихига муносабат ҳам тубдан ўзгарди. Бир қатор тарихий мавзулар сирасида, тарихан шақлланиб келган ирригация тизими ҳамда суғорма деҳқончилик маданияти тарихини назарий-концептуал ёндашув асосида ҳаққоний ўрганишга алоҳида урғу берилмоқда. Хусусан, 2017-2021 йилларда Ўзбекистон Республикасини ривожлантиришнинг бешта устувор йўналиши бўйича Ҳаракатлар стратегиясининг қишлоқ хўжалигини модернизация қилиш ва жадал ривожлантириш бўйича устувор йўналишларида "суғориладиган ерларнинг мелиоратив ҳолатини яхшилаш, мелиорация ва ирригация объектлари тармоқларини ривожлантириш, қишлоқ хўжалиги ишлаб чиқариш соҳасига интенсив усулларни, энг аввало, сув ва ресурсларни тежайдиган замонавий агротехнологияларни жорий этиш, унумдорлиги юқори бўлган қишлоқ хўжалиги техникасидан фойдаланиш" [1, Б.34] каби муҳим вазифалар белгиланган. Шунингдек, Президент Ш.Мирзиёев томонидан Ўзбекистон Қишлоқ ва сув хўжалиги вазирлиги, компаниялар ва бошқа идоралар, барча бўғиндаги ҳокимликларга [2, Б.41-43] қўйилган республикадаги экин майдонлари ва экинлар таркибини оптималлаштириш, тармоққа илгор агротехнологияларни жорий этиш каби стратегик масалаларни қўллаш алоҳида аҳамиятга эгадир.

Пахтачиликни тараққий эттириш суғориш билан узвий боғлиқ бўлиб, шу мақсадда, XX асрнинг 50-йилларидан республикада кўплаб йирик каналлар ва насос станциялари барпо этилди. Бу ирригация иншоотлари орқали сув чиқмайдиган пахта майдонлари суғорилди. Бунинг натижасида марказнинг пахта яккахокимлиги сиёсати кучайиб борди, унга республикадаги суғориш иншоотлари тўла бўйсундирилди. 1952 йил 12 июлда собиқ СССР Пахтачилик вазирлиги "Сталин номли Катта Фарғона каналининг техникасини яхшилаш чора-тадбирлари тўғрисида" ги буйруқни эълон қилди [3, В.39]. Унда Сталин номли Катта Фарғона каналининг техник ҳолатини яхшилаш ва Фарғона водийсида суғоришни ривожлантириш учун унинг сув ресурсларидан кенг фойдаланиш, ЎзССР Сув хўжалиги вазири ва Сталин номли Ката Фарғона канали эксплуатация бошқармаси бошлиғига уч ой муддат ичда маҳаллий ташкилотлар билан биргаликда бошқарма штатларини комплекслаштириш, бошқарма ва гидротехник участкаларни юқори малакали ишчи-ходимлар билан таъминлаш, 1953 йилда Катта Фарғона канали участкаси Қуйганёр тўғонидан Асака дюкеригача* тозалаш вазифалари юклатилди. Кўриниб турибдики, совет ҳукуматининг ушбу тадбирлардан кўзлаган ягона мақсади республикада пахтачиликни ривожлантиришга қаратилган эди. Бу эса пахта яккахокимлиги деб аталган мустамлакачилик сиёсатининг мазмун-моҳиятига тўла мос келарди.

ЎзССР Министрлар Совети 1954 йил 21 августда "Боёвут магистрал каналдан Тўшкент вилояти Ховос туманида машина билан суғоришни ривожлантириш тўғрисида"ги қарорни қабул қилди [4, В.212]. Қарорда Ховос тумани колхоз ва

совет ташкилотларининг бу туманнинг бўш ерларини Боёвут канали яқинида, 59-разъезд ёнида Фарҳод ГЭСидан электр энергияси билан таъминланувчи насос станцияси қуриш орқали машина билан сугоришни ташкиллаштириш таклифи маъқулланди. Бундан ташқари, Ховос тумани колхозларининг сугориладиган ерлари майдони 8,4 минг га ҳажмида белгиланди, шу жумладан биринчи босқичда 3,6 минг гектар ерни сугориш учун сувни 8,5 метр баландликка кўтариш мажбурияти юклатилди. Қарор матнидан маълум бўлишича, совет маъмурлари сув чиқмайдиган ер майдонларида ҳам пахта етиштиришни мўлжаллаб, уларни сугоришда насос станцияларидан фойдаланди. Бу эса совет директив органларининг маҳаллий аҳоли миллий бойликларини марказга ташиб кетиш ва талаш сиёсати асосида амалга оширилди.

Совет ҳокимияти пахтачиликни ривожлантириш ва марказни пахта хомашёси билан таъминлаш учун кўплаб йирик сугориш каналлари қуришга алоҳида эътибор берди. Жумладан, ЎзССР Министрлар Совети 1954 йил 30 октябрда "Эски Ангор канали қурилиши чора-тадбирлари тўғрисида" ги қабул қилди [5, В.77]. Унда, ЎзССР Министрлар Совети Сув хўжалиги вазирлиги, "Ўзбекгидрострой" трестига қурилиш ишларини кучайтириш ҳамда Эски Ангор каналидан сув ўтказишни ҳисоб-китоби билан 1955 йилнинг 1 майига қадар Қашқадарё дарёсигача секундига 15 кубометр ҳажмида сарфлаш вазифалари топширилди. Шу билан бирга "Ўзбекгидрострой" трестига канал бўйича 125 дан 183 км гача ярим кесимли жойдаги ишларни бажаришга рухсат бериш ҳамда Оғалиқ сой, Улус сой, Катта сой тўғонларини ошириш, Эски Ангор каналига сув ўтказилгандан сўнг кўтармага яна сув ўтказиш мажбурияти юклатилди.

ЎзССР Министрлар Совети ва Ўзбекистон КП МК 1955 йил 18 июнда қабул қилган "Ўзбекистон ССР Сув хўжалиги органларининг ишини яхшилаш тўғрисида"ги қароридан республикадаги мавжуд каналлар фаолияти хусусида қуйидагича фикрлар баён қилинган: "Кўп каналларда сув тақсимлайдиган муҳандислик узеллар йўқ. Колхозлардаги 17000 сув қулоқларидан фақат 5000 таси сув ўлчайдиган регуляторлар билан ускуналанган, колхоз доирасидаги сугориш шохобчалари ва зовурлар бундай асбоблар билан мутлақо ускуналанмаган"[6, В.127]. ЎзССР Министрлар Совети томонидан шу йил августда "Боёвут канали (колхоз сектори) ни доимий фойдаланишга қабул қилиш ва уни ишга тушириш тўғрисида" қарор қабул қилинди. ЎзССР Министрлар Совети колхоз секторидagi 9287 га янги ерларни сугориш учун Боёвут каналини доимий фойдаланишга қабул қилиш бўйича 1954 йил 15 ноябрдаги комиссия ақтини тасдиқлаш, ЎзССР Сув хўжалиги вазирлиги зиммасига 1954 йил 15 ноябрдаги Боёвут каналини доимий фойдаланишга қабул қилиш тўғрисидаги комиссия ақтининг таклифига асосан 722 минг рубль ҳажмидаги қурилиш бош сметасига мувофиқ равишда 1955-1956 йилларда ишларнинг бажарилмай қолганларини яқунлашга қарор қилди [7, В.170]:

Бу даврда кўплаб сув иншоотлари капитал таъмирдан чиқарилиб сув захиралари билан таъминланди. Хусусан, Майлисой сув тизими (участка бошлиғи Кирюшин) жамоаси кўплаб ирригация иншоотларини капитал таъмирдан чиқарди. Сув "Қўй қулоқ" сугориш каналидан оқа бошлади. Бу канал Пахтаобод ва Избоскан туманлари колхозларининг, шунингдек, 8-пахтачилик совхозининг далаларини сув билан таъминлади [8. С.3].

Мустабид совет ҳукумати галдаги диққат эътиборини пахта етиштириш учун қулай иқлим ва шароитга эга бўлган Фаргона водийсига қаратди. Худди шу

мақсадда 1955-1959 йилларда Фарғона водийсида 10 минг гектар ерга сув берадиган 9 та насос станцияси қурилди, бу эса суғоришда катта насослардан фойдаланиш устидаги дастлабки тажриба эди [9, Б.75]. Республикада коллектор-дренаж тармоғининг узунлиги 37 минг км га етди. Сувнинг филтрланиб нобуд бўлишини камайтириш мақсадида (1959-1965 йй.) етти йил мобайнида республиканинг кам сувли туманларида 545 км каналга бетон қопланди [10]. 1956-1958 йилларда "Главголодностепстрой" ташкilotи суғориш соҳасида бир қатор тадбирларни амалга оширди. С.М.Киров магистрал канали реконструкция қилинди, Боёвут ерларини суғориш ишлари давом эттирилди, Жанубий Мирзачўл канали қурилиши бошланди (биринчи навбатдаги сув сарфи секундига 129 кубометр-лойиҳа бўйича тўлиқ сув сарфи 300 кубометр), машина ёрдамида суғоришга ("Фарҳод" совхоз) ва Жанубий Мирзачўлнинг канал бўйидаги ерларининг биринчи навбати ўзлаштиришга тайёрланди [11, В.183]. 1957 йилда Наманган вилояти Янгиқўрғон районида қишлоқ хўжалиги экинларидан ҳосил олишни янада кўпайтириш мақсадида Шимолий Фарғона каналига собиқ "Пахталикқўл" совхозига 325 га ерларни суғориш учун секундига 300 л сув харажатли икки ўтказгичли "Пахталикқўл" насос станцияси барпо этилди [12, В.2]. Бундай тадбирлар асосан марказни пахта хомашёси билан мунтазам таъминлаш мақсадида амалга оширилди.

Андижон вилоят ижроия кўмитаси 1958 йил 17 январидан "Тешиктош гидроузели қурилиши тўғрисида" ги қарорни қабул қилди [13, В.53]. Унга кўра, вилоят ижроия комитетининг қайд этишича, 1958 йилнинг 1 январидан ҳолат бўйича Тешиктош гидроузели қурилиши ишлари паст даражада олиб борилганлиги, мазкур қурилишнинг умумий смета қиймати 12,8 миллион сўмни ташкил қилгани ҳолда, ундан иш бошланган даврдан буён 6,1 миллион сўм ҳажмида ёки 47,6 % га бажарилганлиги қайд этилди. 1960 йилнинг охирида Жанубий Мирзачўл каналининг биринчи навбати ишга туширилди, унда 232 км ёпиқ тақсимлаш тармоғи, 185 км новли суғориш тармоғи, 115 км ёпиқ коллектор ва қувур қурилди [14, С.66]. Бу иншоотларнинг барпо этилиши пахтачиликни ривожига жиддий таъсир кўрсатди. Бироқ, у маҳаллий аҳоли ҳаётида бир қатор қийинчиликларни келтириб чиқарди.

Советлар пахтачилик соҳасини жадаллаштиришни кўзлаб республикада суғориш иншоотлари янада кўпроқ барпо этишни давом эттирди. Қурилиш ишларига давлат бюджетидан катта ҳажмда маблағ ажратилди. 1962 йил 6 июлда Ўзбекистон КП МҚнинг бюроси "Аму-Қорақўл машина канали қурилишини комплекс равишда тугаллаш тўғрисида" ги масалани кўриб чиқди [15, Б.52]. Унда ЎзССР Сув хўжалиги вазирлигига қарашли "Узглавводстрой"нинг қурувчилар жамоаси ҳамда ЎзССР Қурилиш вазирлиги, "Средазстранстрой" ва ЎзССР Автомобиль йўллари вазирлиги қурувчилари иштирокида канал қурилишини муддатидан илгари тугаллаш вазифасининг долзарблиги таъкидлаб ўтилди. Эътироф жоизки, Ўзбекистондаги биринчи йирик насос станциялари - Олот ва Қорақўл Зарафшон суғориш тизими орқа қисмида 40 минг га суғориш учун 1962-1963 йилларда Аму-Қорақўл машина каналида барпо этилди [16, В.252].

Ўзбекистон КП МҚ ва ЎзССР Министрлар Советининг 1964 йил 30 ноябрдаги "Аму-Бухоро машина канали қурилишини тугатиш чора-тадбирлари тўғрисида" ги қилган қарорига мувофиқ шу йилнинг 15 декабрида ЎзССР Автомобиль транспорти ва шоссе йўллари вазирлиги буйруқ чиқарди [17, В.122]. Унга кўра, Ўзбекистон КП МҚ ва ЎзССР Министрлар Советининг қароридан кўриб чиқилган

объектлар бўйича қурилиш ишларини тугатиш, 1964 йилнинг 25 декабригача Қуйимозор сув омборидан секундига 30 кубометр ҳажмида (шўрни кетказиш учун) сув бериш, ундан 20 кубометри насос ёрдамида ҳамда 10 кубометри сув оқизиб сугориш орқали амалга оширилишини таъминлаш белгиланди.

1960-1980 йилларда ирригациянинг ривожланиши баъзи бир туманларда насослар ўрнатиш билан боғлиқ бўлган. Марказий Осиёда асосан кўплаб насослар тизимининг жорий қилиниши даврида электр энергияси унинг иқтисодий қийматидан анчагина пастроқ баҳоланган [18]. 1963 йилда Фарғона вилоятининг 201 минг га майдони Катта Фарғона каналидан сугорилди. Бу кўрсаткичдан 61,2 минг гектари Марказий Фарғона ерлари сугорилишини ташкил қилди [19, В.145]. 1965 йилда республиканинг сугориш тизимида 2090 нафар С-245 маркали насослардан фойдаланилган [20, В.80]. Бу давр ирригация тизимида энг кўп насослардан фойдаланиш Самарқанд (400 та) ва Бухоро (391 та) вилоятларига тўғри келди.

ЎзССР Қишлоқ қурилиши вазирлиги томонидан 1966 йилнинг 5 июлида "Марказий Фарғона канали қурилиши тўғрисида"ги буйруқ чиқарилди [21, В.1]. Унда ЎзССР Министрлар Советининг 1966 йил 8 июндаги фармойишига асосан "Узгипроводхоз" институти томонидан Марказий Фарғона канали объектлари бўйича йиллик ишчи чизмаларни топшириш ва "Узгавводстрой" қурилиш ташкилотлари ва буюртмачилар билан график бўйича келишилган муддатда, титул бўйича тўлиқ равишда қурилиш - монтаж ишларига маблағ ажратиш, ҳамда бундан 1966 йил учун 18,2 млн рубль, ундан 8,7 млн рублини 1 сентябргача ўтказиш белгиланди.

ЎзССР КП МҚ ва ЎзССР Министрлар Совети 1966 йилнинг 16 сентябрда "Марказий Фарғона каналини қуриш тўғрисида"ги қарорни қабул қилди [22]. Мазкур қарорда, асосан, водийнинг марказий қисмини сув билан барқарор таъминлаш мақсади кўзда тутилди. Айнан Фарғона водийси магистрал каналлари тизими бошқармаси таркибига кирувчи ушбу каналларнинг кўрсаткичлари, яъни Катта Фарғона магистрал канали - 215,08 км. ни, Катта Андижон магистрал канали - 111,9 км. ни, Жанубий Фарғона магистрал канали- 188,71 км. ни ташкил қилди. Жанубий Фарғона магистрал канали бошқармаси тасарруфига ҳаммаси бўлиб 188,71 км узунликдаги каналлар кирган [23].

ЎзССР Қишлоқ хўжалиги вазирлиги ҳамда ЎзССР Мелиорация ва сув хўжалиги вазирлиги томонидан 1966 йил 26 декабрда "Кўкорол совхозида Тошкент каналининг иккинчи навбати бўйича сугоришни ривожлантириш объекти бўйича янги сугориладиган ерларни фойдаланишга қабул қилиш тўғрисида"ги буйруқ чиқарилди. Унга кўра, юқоридаги икки вазирликнинг 1966 йил 29 июндаги буйруғига қўшимча равишда ҳамда шу йил 29 июндаги давлат комиссиясининг актига мувофиқ Тошкент вилояти Бўка тумани "Кўкорол" совхозининг 1363 га янги сугориладиган ерлари фойдаланишга киритилди. Ўзбекистон КП МҚ ва ЎзССР Министрлар Советининг 1970 йил 17 февралдаги "Аму-Бухоро каналининг иккинчи навбати қурилиши тўғрисида"ги [24, В.167] қароридан, биринчи навбатда, Аму-Қорақўл канали ва Аму-Бухоро канали биринчи навбатининг қурилиши учун Амударё ва кичик Зарафшон воҳасидан сувларнинг олиб ўтилиши биринчи галда Бухоро, Самарқанд ва Қашқадарё вилоятларида сугориладиган ерларнинг сув билан таъминланишини сезиларли даражада ортирганлиги таъкидлаб ўтилди.

1971 йили Фарғона водийсида машиналар ёрдамида сугориш (сувни кўтариш) йўли билан 69,7 минг гектардан зиёдроқ майдонга сув чиқариб берилди [25, Б.60]. Тўққизинчи беш йиллик бошларида насос станциялари умумий сони 176

нафарга, агрегатлар сони эса 1400 тага етди. Насос станцияларининг иш унумдорлиги жами 1042,7 м³ / сек га тенг, машина билан сугориладиган ерлар майдони 1967 йилдаги 77,6 минг га билан қиёсланганда, 265 минг га етди. 1971 йилда насос станциялари умумий сони 277 нафарга, 1975 йилда эса улар сони 546 тага ортди [26, Б.29]. Сугоришда насос станцияларидан фойдаланиш пахтачилик соҳасини янада ривожлантирди. Бирок, уларнинг барпо этилиши пахта яккахокимлигини аввалги даврларга қараганда анча кучайтириб юборди.

Ўнинчи беш йилликда (1975-1980 йй.) Фарғона вилоятининг Киров, Бағдод, Тошлоқ ва бошқа районларида ҳар секундда жами 152 кубометр сув чиқарадиган 40 дан зиёд насос станциялари, минераллашган сувларни чиқариш телемеханизациялаштирилган 1062 та вертикал дренаж ишлади. Сугориш манбаларидан сув чиқариш 1971 йилдаги 641,9 млн кубометрдан 1980 йилда 1405,1 млн кубометрга кўпайтирилди [27, Б.57].

1975-1978 йиллари ҳозирги "Гулистон", Бобур номли, Ю.Шодмонов номли хўжаликлар бағридан ўтган ҳамда Андижон каналдан сув олувчи машина-насос канали ишга туширилдики [28, Б.6], бу ўз навбатида Бўз туманида сув муаммосини ҳал қилишга бир қадар имкон яратди. Бироқ туманда бошқа қишлоқ хўжалик маҳсулотлари етиштириш кескин қисқарди. Бунинг натижасида пахта ҳукмрон асосий экинга айланиб қолди.

1977 йилда ЎзССРдаги 3 млн. га сугориладиган ерлардан 1 млн. га яқини насос станцияларини қўллаш билан сугорилди. Республика қишлоқ хўжалигида мелиорация учун ишловчи зарур ҳар хил турдаги насосларнинг умумий сони 30 мингга кўпайди. 1977 йилда насосларда 3 млрд м³ сув етказилди, электр энергиядан фойдаланиш эса соатига 3 млрд квт дан оширилди [14, Б.249]. Сув хўжалиги қорхоналарида насос ёрдамида сув ўтказиш 1980 йилга нисбатан 5,3 млрд метр куб ёки тахминан 1,32 марта кўпайди. Бу даврда насос билан сув ҳайдаш таннархи 0,4 тийин арзонлашди [29]. "Наманган-1" насос станциясини қуришда техник жиловкорларидан А.Орипов, Б.Ражаббоев, Т.Олимжонов, И.Ашуров, Х.Ғаниев қабилар алоҳида меҳнат жасоратини кўрсатиб ишладилар. Секундига 40 кубометр сувни 80 метр юқорига кўтариб берадиган бу йирик иншоотни барпо этиш учун 4 млн рубль маблағ сарфланди [30, Б.113]. 1981 хўжалик йилида Наманган вилоятидаги "Самарқанд" узумчилик совхозига туман совети ижроия комитетининг шу йил 14 июлидаги қарори асосида 630 л сув берилган, бу умумий экинларнинг сув билан таъминлашни 65 % ини ташкил этди. Бундан ташқари, "Кукумбой" насос станцияси жуда кўп бузилиб, бу ердаги ишларга салбий таъсир кўрсатиши натижасида 100 гектар пахта, 90 гектар макка, 10 гектар қизилча, 16 гектар боғ қуриб, унга сарфланган харажатлар қопланмади [31, В.61].

Сурхондарё вилоятида насослар ёрдамида сугориш қувватини ошириш учун 1983-1985 йилларда "Чершали", "Боботоғ", "Дозора", "Айбарак", "Малик" насос станциялари қурилиб ишга туширилди. Биргина "Боботоғ" насос станциясининг ишга туширилиши натижасида қўшимча 1 минг гектар янги ерни ўзлаштиришга эришилди [32]. Алоҳида таъкидлаш муҳимки, мазкур ўзлаштирилган ҳудудларнинг аксарият қисмини пахта экин майдонлари эгаллади. Бу эса юқорида таъкидлаб ўтилган советларнинг пахта яккахокимлиги амалиёти билан узвий боелиқ эди. 1990 йилга келиб сугориладиган ернинг учдан бир қисми ёки уч гектардан бир гектарда насослар орқали сугориш амалга оширилди, уларнинг сони икки мингтадан ошди ва ҳар йили қарийб 50 км³ сувни насослар етказиб берди, 2,5 баравар сув магистрал каналлар орқали юқорига кўтарилиб оқизилди. Хусусан, бир ярим миллиондан

ортиқ ер ёки сугориладиган майдонларнинг 30 % и насослар орқали сугорилди [33, С.48]. Совет ҳукумати тадқиқ этилган даврда мустамлакачилик асосига қурилган пахта яккахокимлиги сиёсатини изчил тарзда давом эттириб борди. Шу асосда республикада бир қанча гидроиншоотлар барпо этилди.

Хулоса қилиб айтганда, Ўзбекистонда ХХ асрнинг 50-80-йилларида кўплаб каналлар ва насос станцияларининг барпо этилиши, совет ҳукуматининг пахта яккахокимлиги сиёсати асосида амалга оширилди. Совет даврида барпо этилган бу йирик сугориш иншоотлари пахтачилик соҳасини янада ривожлантиришга, ҳосилдорлигини орттиришга туртки бериши билан бирга республикада пахта яккахокимлигини аввалги даврларга нисбатан янада кучайтирди.

Фойдаланилган манба ва адабиётлар

1. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2017 йил 7 февралдаги "Ўзбекистон Республикасини янада ривожлантириш бўйича Ҳаракатлар стратегияси тўғрисида"ги ПФ-4947-сон фармони // Ўзбекистон Республикаси қонун ҳужжатлари тўплами. - №6 (766) - 70-модда. - Тошкент: Алолат, 2017.
2. Мирзиёев Ш.М. Танқидий таҳлил, қатъий тартиб-интизом ва шахсий жавобгарлик-ҳар бир раҳбар фаолиятининг кундалик қондаси бўлиши керак. Мамлакатимизни 2016 йилда ижтимоий-иқтисодий ривожлантиришнинг асосий яқунлари ва 2017 йилга мўлжалланган иқтисодий дастурнинг энг муҳим устувор йўналишларига бағишланган Вазирлар Маҳкамасининг кенгайтирилган мажлисидаги маъруза, 2017 йил 14 январь. -Тошкент: Ўзбекистон, 2017.
3. Андижон вилоят давлат архиви (АВДА), 602-фонд, 1-рўйхат, 56-иш.
4. ЎзР МДА, Р.837-фонд, 38-рўйхат, 5619-иш.
5. ЎзР МДА, Р.837-фонд, 38-рўйхат, 5599-иш.
6. Фарғона вилоят давлат архиви (ФВДА), 1022-фонд, 2-рўйхат, 182-иш.
7. ЎзР МДА, Р.837-фонд, 38-рўйхат, 6116-иш.
8. Никифоров И. Ирригаторы готовятся к поливам // Сталинское знамя. 4 апреля 1956 г.
9. Ўзбекистон қолхоз ва совхозлари тарихи. (Очерклар). Биринчи китоб. Бош муҳаррир: М.Ф.Ваҳобов.-Тошкент: Ўзбекистон, 1969.
10. Ирригация и мелиорация-путь к высоким и устойчивым урожаями // Правда Востока, 22 июня 1966 г.
11. Эгамбердиев Р., Раззоқов А. Ўзбекистонда кўриқ ерларни сугориш, ўзлаштириш ва мелиорациялаш тарихи (Мирзачўл мисолида).-Тошкент: Фан, 1984.
12. АВДА, 608-фонд, 1-рўйхат, 1632-иш.
13. АВДА, 619-фонд, 1-рўйхат, 101-иш.
14. Очилов Н. Ўзбекистонда ирригация-мелиорация ишлари (1946-1964).-Тошкент: Фан, 1991.
15. Ирригация Узбекистана. Т. IV. Технический прогресс в ирригации.-Ташкент: Фан, 1981.
16. ЎзР МДА, Р.2770-фонд, 1-рўйхат, 2-иш.
17. <http://www.world/bank.org/eco/ environment/> Ирригация в Центральной Азии
18. ФВДА, 1151-фонд, 1-рўйхат, 78-иш.
19. ЎзР МДА, Р.2676-фонд, 1-рўйхат, 1010-иш.
20. ЎзР МДА, Р.2700-фонд, 1-рўйхат, 18-иш.
21. Правда Востока, 16 сентября 1966 г.
22. Ўзбекистон Республикаси Қишлоқ ва сув хўжалиги вазирилик идоравий архиви материалларидан.
23. ЎзР МДА, Р.2483-фонд, 1-рўйхат, 2157-иш.
24. ЎзР МДА, Р.2700-фонд, 1-рўйхат, 742-иш.
25. Ғофуров А. Ирригация ва мелиорацияни ривожлантиришнинг иқтисодий проблемалари.-Тошкент: Ўзбекистон, 1974.
26. Минводхоз УзССР в девятой пятилетке.-Т., 1976.
27. Ғафуров А. Фарғона мелиораторларининг вазибалари //Ўзбекистон қишлоқ хўжалиги.-Т., 1981.-№10.
28. Ҳамзаев Т. Гавҳарлар оқали ариқларида // Istiqlol sadosi, 2001йил 2-16 январь.
29. Зоткин В. Қўшқанот // Совет Ўзбекистони, 1986 йил 10 январь.
30. Қосимов Й. Наманган воҳасининг сугорилиш тарихидан.-Тошкент: Фан, 1988.
31. Наманган вилоят давлат архиви, 275-фонд, 1-рўйхат, 3620-иш.
32. Луначарский В. Совершенствовать машинное орошение // Сельская правда, 26 июня 1986 г.
33. Сельское хозяйство Узбекистана // Ташкент, 1992.-№10-11.